

Nr 276.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om
ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Härigenom förordnas, dels att 7 § stadgan den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande¹ skall med beteckning 14 § erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att i stadgan skola införas sju nya paragrafer, betecknade 7—13 §§, av nedan angivna lydelse.

7 §.

Riksdagsman, som tillhört riksdagen minst tolv år före fyllda 65 år, äger rätt till pension.

Pension utgår från och med dagen näst efter den, då riksdagsmannen upphör att vara ledamot av riksdagen, såframt han vid denna tidpunkt uppnått 65 års ålder, och eljest från och med dagen näst efter den, då han uppnår nämnda ålder. Pensionen må dock efter särskild framställning utgå från tidigare tidpunkt, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. I den mån ej annat följer av vad nedan stadgas, utgår pension till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle.

Utbetalning av pension sker månadsvis i efterskott.

8 §.

Riksdagsman har att för pensioneringen å sitt arvode vidkännas avdrag med 25 kronor för varje månad, varunder arvode åtnjutes.

Avdragna belopp må icke återkrävas.

9 §.

Pension utgör för den, som tillhört riksdagen tolv år före fyllda 65 år, tvåtusenfyra kronor för år och för den, som tillhört riksdagen tjugu år eller längre tid före nämnda ålder, tretusensexhundra-trettiosex kronor för år. För varje år utöver tolv ökas pensionen med tvåhundra-fyra kronor, intill dess nämnda högsta pensionsbelopp uppnåtts.

Å pension utgå icke tilläggsförmåner.

10 §.

Pension må icke tillkomma den, som genom lagakraftgående dom förklarats förlustig sitt riksdagsmannauppsdrag, samt ej heller den, som upphört att vara svensk medborgare eller trätt i främmande makts tjänst.

¹ Senaste lydelse, se 1945: 253.

11 §.

Pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, må för den tiden icke uppbära någon del av pensionen.

12 §.

Pensionstagare, som ånyo väljes till riksdagsman, äger icke uppbära pension för tid, varunder han är ledamot av riksdagen.

13 §.

Uppbär den, som åtnjuter pension på grund av riksdagsmannauppdrag, lön eller tjänstepension på grund av anställning i statens eller kommuns tjänst eller med bidrag av statsmedel, skall försträmnda pension minskas med tre fjärdedelar, dock högst med så stort belopp att de sammanlagda förmånerna, däri dock ej inberäknade rörliga tilläggsförmåner, uppgå till femtusen kronor.

14 §.

De ledamöter av riksdagen, vilka jämlikt § 80 riksdagsordningen hava in-seende över riksdagens kansli, äga, tillika med kamrarnas talmän, pröva fråga om rätt till pension samt meddela de närmare bestämmelser, som må erfordras för tillämpningen av denna stadga.

Utbetalningar med stöd av denna stadga verkställas av riksgäldskontoret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947 och gäller den som nämnda dag eller senare innehar uppdrag såsom riksdagsman. Vid bestämmandet av pension för den, å vilken denna lag äger tillämpning, skall hänsyn tagas jämväl till tid, varunder han före nämnda dag tillhört riksdagen.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om pensionsrätt för riksdagens ledamöter* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 februari 1947 tillkallade jag den 25 i samma månad avdelningschefen i finansdepartementet B. Nevrell, ordförande, statskommisariern E. Björn, ledamöterna av riksdagens andra kammare, lantbrukaren N. Persson i Svensköp, flottningsarbetaren O. F. Persson i Landafors, lantbrukaren A. L. Rubbestad och metallarbetaren G. F. Thapper samt ledamoten av riksdagens första kammare f. d. rådmannen C. G. Velander med uppdrag att verkställa utredning om pensionsrätt för riksdagens ledamöter. I direktiven för utredningsmännen anförde jag följande.

Enligt gällande bestämmelser om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande är ledamot av riksdagen icke berättigad till pension för sig själv eller sina efterlevande. I åtskilliga andra länder finnas däremot föreskrifter om pensionering av ledamot av folkrepresentationen eller dennes änka. I allmänhet innebära föreskrifterna en verklig pensionsrätt, medan det i vissa fall närmast är fråga om en på behovsprövning grundad understödsverksamhet. Närmare bestämmelser i nu angivna hänseenden finnas exempelvis i Belgien, Danmark, England, Frankrike, Holland och Amerikas förenta stater.

Ett införande av pensionsrätt för riksdagens ledamöter skulle innebära ett visst avsteg från eljest vedertagna pensioneringsgrunder, i det att riksdagsmannauppsdraget icke är att betrakta såsom en anställning med bestämmd tjänstgöringsskyldighet. Denna omständighet synes emellertid icke i och för sig behöva vara ett avgörande hinder mot tillskapande av en dylik pensionsrätt, därest detta kan anses motiverat av andra skäl. Riksdagsmannauppsdragets särskilda karaktär måste dock givetvis beaktas, när det gäller själva utformningen av pensioneringsgrunderna.

Genom att riksdagsarbetet pågår under en stor del av året och för flertalet riksdagsmän är förlagt utanför deras hemort, kan det ofta vara till hinder för riksdagsmännen i hans vanliga verksamhet och även medföra direkta ekonomiska olägenheter, vilka icke kunna anses kompenserade genom själva riksdagsmannaarvodet. Dessa olägenheter kunna särskilt inom vissa yrkesområden vara så avsevärda, att en eljest lämplig kandidat nödgas av-

böja uppdraget. Förekomsten av en ordnad pensionering för riksdagsmännen skulle kunna medföra en viss kompensation för dylika av uppdraget föranledda ekonomiska uppoffringar.

I avsaknad av pensioneringsmöjligheter torde det understundom förekomma, att ett riksdagsmannaupdrag förlänges, där vederbörande visserligen själv av åldersskäl eller annan orsak skulle vilja lämna riksdagen men i så fall efter en mångårig riksdagsmannabana skulle stå utan försörjningsmöjligheter. Ett införande av pensionsrätt skulle i dylika fall kunna möjliggöra en lösning, som vore mera tillfredsställande både för den enskilde riksdagsmannen och för riksdagsarbetet.

Ett ordnande av pensionsförhållandena för riksdagens ledamöter skulle även kunna bidra till att främja det i åtskilliga sammanhang framförda önskemålet om en förnying av riksdagens sammansättning.

Frågan om införande av pensionsrätt för riksdagsmännen synes böra göras till föremål för närmare utredning. Denna bör endast avse pension åt riksdagsmannen själv, då någon familjepensionsrätt icke synes böra ifrågakomma.

I första hand torde få övervägas frågan om förutsättningarna för åtnjutande av pension. Det förefaller därvid rimligt att kräva, att uppdraget innehafts icke alltför kort tid. Skäl synas tala för att pensionens storlek bestämes efter antalet år, varunder uppdraget innehafts.

Ett annat spørsmål som bör undersökas är, huruvida pensionen skall börja utgå omedelbart efter uppdragets upphörande eller först efter uppnåendet av en viss levnadsålder. Ytterligare torde få övervägas frågor om pensionsbelopp, pensionsavdrag, sammanträffande med andra pensioner, m. m.

Även de formella förutsättningarna för pensionsrättens införande böra närmare utredas, varjämte erforderliga författningsförslag böra framläggas. Vid bestämmelsernas utarbetande synes böra eftersträvas en mera summarisk utformning än som är möjlig vid tjänstemannapensioneringen.

Utredningsmännen — i det följande benämnda *utredningen* — ha den 23 april 1947 avgivit utlåtande med förslag i fråga om pensionsrätt för riksdagens ledamöter. I det följande får jag lämna en redogörelse för innehållet i utredningens utlåtande och för mitt ståndpunktstagande till de olika spørsmål, som där beröras. Därvid behandlas frågorna i den ordning, vari de upptagits i utlåtandet.

1. Uppgifter i fråga om pensionsrätt m. m. för ledamot av folkrepresentation i vissa främmande länder.

I fråga om parlamentsledamöternas pensionsrätt i vissa främmande länder lämnas följande upplysningar, vilka införskaffats genom utrikesdepartementets försorg. Därvid meddelas även vissa uppgifter angående ersättning för riksdagsmannaupdraget.

Danmark: I Danmark har intill år 1946 gällt, att avgående riksdagsmän kunnat, efter prövning av behovet i varje särskilt fall, tilldelas årligt understöd av statsmedel. Sistnämnda år har emellertid därstädes införts tjänste- och familjepensionsrätt för riksdagens ledamöter. Bestämmelserna härom återfinnas i Lov den 12 Juli 1946 om Ændringer i Lov den 11 April 1920 om Valg til Rigsdagen och äro av i huvudsak följande innehåll.

Riksdagens ledamöter och dessas efterlevande äro tillförsäkrade pensionsrätt. Till täckande av utgifterna för pensioneringen uttages å riksdagsmannaarvodet ett belopp, motsvarande $7\frac{1}{2}$ procent av 5 700 kronor. Sistnämnda belopp utgör grundarvodet för riksdagsledamot bosatt inom 20 km från Köpenhamns huvudbangård. Inbetalda pensionsavgifter kunna icke återkrävas, även om pension ej kommer att tillträdas.

Riksdagsledamot är berättigad till pension, när han — i en eller flera perioder — tillhört riksdagen under minst 10 år, under förutsättning tillika att någon del av hans verksamhet som riksdagsman infallit efter fyllda 50 år. Pensionen åtnjutes från den dag, då han upphör att vara ledamot av riksdagen, såframt han vid denna tidpunkt fyllt 65 år, och eljest från den dag, då han uppnår nyssnämnda ålder.

Pensionen utgör för riksdagsman, som tillhört riksdagen i

minst 10 år men mindre än 13 år	1 600 kr årligen;
» 13 » » » » 16 »	2 400 » » ;
» 16 » » » » 19 »	3 200 » » ;
» 19 » eller däröver	4 000 » » .

Å ifrågavarande pensionsbelopp åtnjutes dyrtidstillägg med för närvarande 60 procent.

För pensionerad riksdagsman, som återväljes till ledamot av riksdagen, innehålles pensionen under den nya mandattiden.

Pensionsrätten förverkas, därest riksdagsman genom laga dom befunnits skyldig till straffbar handling, som utesluter honom från valrätt till Folketinget.

Beviljad pension upphör att utgå:

- när riksdagsman utan tillstånd av riksdagens presidier mottager tjänst för främmande makts räkning;
- när han utan tillstånd av riksdagens presidier bosätter sig i utlandet;
- när han under en sammanhängande tid av 3 år icke lyft pensionen utan att senare kunna visa laga förfall;
- när han genom laga dom befunnits skyldig till straffbar handling, som utesluter honom från valrätt till Folketinget.

När synnerliga skäl därtill prövas föreligga, må genom beslut av riksdagens presidier pension beviljas pensionsberättigad f. d. riksdagsledamot före fyllda 65 år. Storleken av dylik pension bestämmes från fall till fall.

Gällande bestämmelser om förbud mot samtidigt innehav av mera än en tjänst skola icke utgöra hinder för tjänsteman att med bibehållande av tjänstemannaställningen förvärva pensionsrätt som riksdagsman.

Riksdagspensionerna utgå jämsides med att lön eller pension av allmänna medel uppbäres. Där riksdagsman åtnjuter pension på grund av statlig, kommunal eller eljest offentlig verksamhet, skall emellertid riksdagspensionen, inklusive tilläggsförmåner, reduceras med hälften, dock högst med ett belopp motsvarande hälften av den eller de pensionsförmåner, vartill han på grund av sådan verksamhet är berättigad. Därest de sammanlagda pensionsförmåner, inklusive tillägg, som med tillämpning av vad nu sagts tillkomma ledamot av riksdagen, överstiga den högsta pension, inklusive tilläggsförmåner, som kan uppnås enligt statstjänstemannalagen, skall riksdagspensionen ytterligare reduceras med det belopp, varmed densamma tillika med övriga pensionsförmåner överstiger nämnda tjänstemannapension.

Avliden riksdagsmans änka och barn under 18 års ålder äro tillförsäkrade viss familjepensionsrätt.

Bestämmelserna om tjänste- och familjepensionsrätt för riksdagens leda-

möter äga tillämpning endast beträffande den, som tillhört riksdagen efter den 31 mars 1946. Riksdagens presidier äga emellertid bevilja riksdagsledamot, som före den 1 april 1946 lämnat riksdagen, ävensom änka efter sådan riksdagsledamot understöd, vars storlek bestämmes av presidierna. Enligt uppgift från riksdagens bureau kommer understödet i sistnämnda fall att bestämmas till det ordinarie pensionsbeloppet minskat med 10 procent.

Riksdagsmannaarvodet utgör för den som är bosatt inom 20 km från Köpenhamns huvudbangård 5 700 kronor, för den som är bosatt på ett avstånd av 20—75 km från huvudbangården 7 200 kronor och för övriga riksdagsledamöter 8 700 kronor. Å nämnda arvodesbelopp åtnjutes dyrtidstilllägg med 60 procent.

Norge: Bestämmelser om pensionsrätt för stortingsmän saknas, men enligt Lov om godtgjørelse til stortingsmenn av den 11 augusti 1924 utgår i vissa fall begravningshjälp till avliden stortingsmans dödsbo.

I fråga om arvode åt stortingsmännen gäller, att sådant utgår med 9 500 kronor för varje storting. Är stortinget samlat längre tid än sex månader, inträder en proportionell höjning av arvodet.

Finland: I Finland har hittills icke funnits någon pensionsrätt för riksdagens ledamöter. I en den 27 mars 1947 dagtecknad proposition till riksdagen har emellertid framlagts förslag till lag om riksdagsmans rätt till pension. Förslaget bygger på den tanken, att riksdagsarbetet, även om riksdagen framdeles ej behöver vara samlad så lång tid som hittills, kräver så mycket av riksdagsmännens tid, att deras egentliga förvärvsverksamhet därigenom skadas. Förslaget är av i huvudsak följande innehåll.

Riksdagsman, som i en följd eller under skilda tider varit riksdagsman tio år, äger rätt till pension av statsmedel. Rätt till pension inträder, när vederbörande fyller 60 år eller, om han då är riksdagsman, när hans riksdagsmannamandat upphör. Är pensionsberättigad vid tidpunkt som nyss sagts i avsaknad av valrätt av annan orsak än att han ställts under förmynderskap, eller utstår han i straffanstalt direkt ådömt frihetsstraff eller är han i främmande makts tjänst eller lever han i utlandet, där hans vistelse varat oavbrutet minst tre år, äger han likväl icke rätt till pension, förrän han åter erhållit valrätt, frigivits från straffanstalt, utträtt ur främmande makts tjänst eller återvänt till landet. På grund av synnerliga skäl kan dock rätt till pension beviljas innan vederbörande utträtt ur främmande makts tjänst eller återvänt från utlandet till eget land, därest övriga för pensionens erhållande stadgade förutsättningar föreligga.

Full pension tillkommer den, som varit riksdagsman tjuugu år eller längre tid, samt motsvarar till 18 avlöningsklassen hörande innehavare av tjänst eller befattning med grundlön tillkommande full pension jämte därå möjliga utgående tillägg. Vid bestämmandet av pensionen har jämförelse gjorts med riksdagsmannaarvodet, vilket ansetts kunna likställas med lönen för tjänsteman i 33—34 löneklasserna. Enär riksdagsarbetet normalt omfattar allenast omkring fem niondelar av helt år och då full pensionsrätt skulle inträda efter tjuugu år, har pensionsbeloppet anknutits till förenämnda lägre löneklass. Beloppet av full pension skulle i enlighet därmed utgöra 92 340 mark. Tio pensionsår berättiga till tio tjugondedelar av fullt pensionsbelopp och ettvalt följande fullt pensionsår dessutom till en tjugondedel därav, till dess fullt pensionsbelopp uppnåtts.

Pension beviljas, efter därom gjord ansökan, av riksdagens kanslikommission.

Har riksdagsman förklarats förlustig sitt riksdagsmannaskap, går han även förlustig rätten att räkna sig tillgodo sina föregående pensionsår eller,

om han på grund av sitt riksdagsmannaskap tidigare blivit beviljad pension, rätten till denna.

Inträder pensionstagare i främmande makts tjänst eller har han efter pensionens beviljande i en följd vistats utomlands tre år, går han förlustig rätten till pension. Kanslikommissionen kan dock på pensionstagares ansökan besluta att pensionen icke går förlorad av nyss omförmäld orsak eller, om rätten redan före ansökningen gått förlorad, återställa densamma tidigast från dagen för ansökningens inlämnande.

Pensionstagare äger icke uppbära pension för den tid han

1) efter pensionens beviljande ånyo blivit vald till riksdagsman och uppbär riksdagsmannaarvode;

2) av annan orsak än på grund av att han blivit ställd under förmynderskap är i avsaknad av valrätt; eller

3) i straffanstalt utstår direkt ådömt frihetsstraff.

Pensionen utbetalas månatligen intill slutet av den månad, varunder pensionstagaren avlidit.

Pension utgår oberoende av om samtidigt avlöning av staten eller annan lön åtnjutes. Erhåller den, som varit riksdagsman, annan pension av statsmedel, avdrages från riksdagsmannapensionen hälften, dock högst hälften av nyss omförmäld annan pension jämte därå möjligen utgående tillägg. Överstiger pensionernas sammanlagda belopp den högsta pension, som bör erläggas åt innehavare av statens tjänst eller befattning med grundlön, jämte tillägg, må riksdagsmannapensionen ytterligare minskas med det belopp, vilket överskjuter nämnda högsta pension. Föreligga synnerliga skäl, kan kanslikommissionen på ansökan bevilja extraordinarie pension åt person, som varit riksdagsman men ej faller under den föreslagna lagen om riksdagsmans rätt till pension.

Åt änka och fader- eller moderlöst barn efter riksdagsman kan likaså, där omständigheterna äro ömmande, beviljas extra ordinarie pension ur statsmedel.

Den föreslagna lagen är avsedd att tillämpas på den, som vid tiden för ikraftträdandet eller senare varit riksdagsman. —

I en till finska riksdagen innevarande år avlåten proposition har föreslagits, att riksdagsmännens arvode skall utgå med 240 000 mark årligen. Riksdagsmän från annan ort än Helsingfors skulle dessutom erhålla viss tilläggsersättning till täckande av särskilda utgifter, som äro förenade med uppdraget.

Holland: I Holland föreligger pensionsrätt för förutvarande ledamöter av andra kammaren, däremot icke för första kammarens ledamöter. Ledamöterna av andra kammaren erhålla en pension av 150 floriner för varje år, under vilket de varit medlemmar av kammaren, dock högst 3 000 floriner. —

I arvode åtnjuta andra kammarens ledamöter 5 000 floriner för år.

Belgien: I Belgien föreligger pensionsrätt för medlemmar av såväl deputeradekammaren som senaten ävensom för efterlevande till medlemmar av deputeradekammaren. För ändamålet finnas inrättade särskilda pensionskassor, två för deputeradekammaren och en för senaten. Anslutningen till kassorna är obligatorisk. Medlemmarna av deputeradekammaren erlägga pensionsavgifter med tio procent av deputeradearvodet. Pensionsrätt inträder för deputerad efter tio mandatår och vid uppnådd ålder av 55 år. Den som vid avgång såsom deputerad ej uppnått nyssnämnda ålder men som innehar minst tio mandatår äger kvarstå såsom kassadelägare mot erläggande av tjugoprocent av årliga avgiften. Pensionen utgör för deputerad $2\frac{1}{2}$ procent av arvodet, multiplicerade med antalet mandatår, dock högst

tre femtedelar av arvodet, samt för efterlevande änka hälften av makens pension, ökad med en sjättedel för varje barn under 18 år. För medlem av senaten inträder pensionsrätt i princip efter fem mandatår och uppnådda 60 levnadsår. Pensionen utgör tre procent av årsersättningen, multiplicerat med antalet mandatår, dock högst sextio procent av årsersättningen. Bidrag av statsmedel för pensionering av såväl senatens som deputeradekammarens ledamöter utgår med lika stort belopp som medlemmarnas egna avgifter. —

Medlem av deputeradekammaren åtnjuter arvode med 100 000 francs per år. Till medlem av senaten utgår såsom gottgörelse för utgifter en årsersättning av 80 000 francs.

Frankrike. De franska riksdagsmännen äro under vissa förutsättningar i princip berättigade till pension, sedan deras mandat gått ut. Detta gäller emellertid endast medlemmarna i deputeradekammaren. För medlemmarna i senaten föreligger icke pensionsrätt.

För ändamålet instiftades år 1904 en särskild pensionskassa, vars huvudsakliga inkomst utgöres av en obligatorisk inbetalning från samtliga deputerade, vilket bidrag för närvarande utgör ett månatligt 6-procentigt avdrag på deputeradearvodet. Dessutom utdebiteras av varje ny deputerad ett visst supplementärt bidrag under de fyra första åren av mandattiden, uppgående till ett sammanlagt belopp motsvarande fyra årsavgifter. Deputerad, som på grund av mandatets upphörande eller av andra skäl ej kan erhålla pension, har möjlighet att återbekomma gjorda inbetalningar. Deputerad kan åtnjuta ifrågavarande pension utan hinder av andra pensionsförmåner.

Såsom villkor för erhållande av pension gäller, att vederbörande skall hava uppnått 55 års ålder och innehaft mandatet under minst 4 år samt erlagt minst sammanlagt 8 årsavgifter.

Därtill finnes möjlighet för deputerad med en mandattid av 16 år att redan vid 50 års ålder erhålla pension, som då belöper sig till $\frac{2}{3}$ av den normala pensionen.

Pensionsbeloppen utgå proportionellt efter antalet erlagda årsavgifter. Lägsta pensionsbeloppet utgör 12 000 francs, och efter en mandattid av 28 år, eller sedan 32 årsavgifter erlagts, uppgår pensionen till 45 000 francs. För varje mandatår utöver 28 tillkommer ett pensionstillägg på 1 000 francs för år. I intet fall får summan av pensionstilläggen överstiga ett belopp motsvarande 15 »annuités de mandat».

Pensionsrätten inbegriper även familjepension till avliden deputerads änka och barn. —

Rörande de franska deputerades avlöning gäller, att ersättning utgår med ett belopp av 350 000 francs per år. Härav anses ett belopp av 200 000 francs utgöra lön; återstoden betraktas som ersättning för merutgifter i samband med mandatet. Å ifrågavarande ersättning utgår numera förhöjning med 25 procent.

Schweiz: Pensionsrätt finnes icke för schweiziska riksdagsmän. —

Ersättning åt deputerad i nationalrådet utgår med 40 francs för varje dag av närvaro vid nationalrådets eller ett utskotts sammanträden.

England: Några bestämmelser om pensionsrätt för brittiska parlamentsledamöter finnas ej. Enligt House of Commons Members Fund Act, 1939, kunna emellertid före detta underhusmedlemmar, änkor efter underhusmedlemmar samt föräldralösa barn till dylika under vissa förhållanden erhålla periodiskt eller tillfälligt understöd. För understödsfondens räkning avdrages årligen 12 pund från underhusledamöts arvode.

Understödsfonden omhänderhaves av särskilda från underhuset utsedda förvaltare, till antalet högst sju. Av dessa handhar en förvaltningen av själva

fonden, medan de övriga utöva bestämmanderätten över fondens avkastning. De senare, vilka måste vara underhusledamöter, avgöra ansökan om understöd enligt diskretionär prövning med hänsyn tagen till sökandens ekonomiska situation samt fondens finansiella ställning.

Det årliga beloppet av ett periodiskt understöd till en underhusledamot får ej överskrida 150 pund eller en summa, som enligt förvaltarnas uppfattning kommer att bringa sökandens sammanlagda inkomst över 250 pund. Den understödssumma, som blir lägst av alternativen, får ej överskridas.

För att understöd skall få utgå kräves att vederbörande varit ledamot av underhuset i sammanlagt minst 10 år. I särskilt ömmande fall må dock undantag göras från denna bestämmelse.

Under senaste redovisningsperiod erhöles 20 personer understöd från fonden till ett belopp uppgående till sammanlagt 2 040 pund. Fondens inkomster uppgingo till 8 952 pund, varav 7 656 pund härrörde från avdragen från underhusledamöters arvode och 1 296 utgjorde räntor från fondens kapital på 43 881 pund. —

I fråga om arvode m. m. till de brittiska parlamentsledamöterna gäller i huvudsak följande:

Från och med den 1 april 1946 har arvodet för underhusledamöter höjts från 600 till 1 000 pund årligen. För vissa ledamöter utgår dock arvodet med 500 pund för år.

Av arvodet beräknas 100 pund utgöra omkostnader för parlamentstjänsten. Denna summa är därför skattefri. Därest omkostnaderna i samband med parlamentstjänsten överstiga 100 pund årligen, kan underhusledamot enligt allmänna skatteregler söka befrielse från inkomstbeskattning för vad som överstiger 100 pund.

Amerikas förenta stater: Bestämmelser om riksdagsmans avlöning och pension finnas intagna i en lag av 2 augusti 1946.

Med avseende å pensionsrätten gäller, att sådan inträder efter sex års riksdagsmannaskap samt efter 62 års ålder, dock endast under förutsättning att riksdagsmannen anmäler önskan att komma i åtnjutande av sålunda lagstadgade förmåner. Såsom ytterligare villkor stadgas, att riksdagsman erlagt vederbörliga avgifter till pensionsfonden. Därest nu angivna förutsättningar föreligga, erhåller riksdagsman en årlig pension, motsvarande $2\frac{1}{2}$ procent av grundlönen multiplicerat med antalet tjänsteår. —

I fråga om avlöning gäller, att dylik utgår med 15 000 dollars årligen, vartill kommer ett skattefritt bidrag å 2 500 dollars till mötande av utgifter å tjänstens vägnar.

2. Allmänna synpunkter på frågan om införande av pensionsrätt för riksdagens ledamöter.

Utredningen har anfört följande allmänna synpunkter på den föreliggande frågan.

I utredningsdirektiven har framhållits, att ett införande av pensionsrätt för riksdagens ledamöter skulle innebära ett visst avsteg från eljest vedertagna pensioneringsgrunder, i det att riksdagsmannaupdraget icke är att betrakta såsom en anställning med bestämd tjänstgöringsskyldighet. Därvid har även understrukits, att denna omständighet i och för sig icke behöver vara ett avgörande hinder mot tillskapande av en dylik pensionsrätt, därest detta kan anses motiverat av andra skäl. De skäl, som i nämnda sammanhang

åberopats, äro i korthet följande. Riksdagsarbetet kan ofta vara till hinder för riksdagsmannen i hans vanliga verksamhet och även medföra direkta ekonomiska olägenheter, vilka icke kunna anses kompenserade genom själva riksdagsmannaarvodet. Dessa olägenheter kunna särskilt inom vissa yrkesområden vara så avsevärda, att en eljest lämplig kandidat nödgas avböja uppdraget. Det förekommer vidare understundom, att ett riksdagsmannauppslag förlänges, där vederbörande visserligen själv av åldersskäl eller annan orsak skulle vilja lämna riksdagen men i så fall efter en mångårig riksdagsmannabana skulle stå utan försörjningsmöjligheter. Slutligen framhålles, att en ordnad pensionering skulle kunna bidra till att främja önskemålet om en föryngring av riksdagens sammansättning.

Utredningen håller för sin del före, att man vid bedömandet av den föreliggande frågan icke kan bortse från det förhållandet, att riksdagsarbetet i många fall tar den enskilde riksdagsmannens tid och krafter i anspråk i en utsträckning, som verkar hindrande på hans möjligheter att ägna sig åt sin borgerliga näring eller eljest vållar avbräck i hans utkomstmöjligheter. Att riksdagsmannaarvodet icke alltid utgör tillräcklig kompensation för dylika olägenheter bekräftas av de verkliga förhållandena. I och för sig synes det önskvärt, att icke någon av uteslutande ekonomiska skäl skall nödgas avböja riksdagsmannauppslaget. Enligt utredningens mening skulle införandet av en ordnad pensionering för riksdagsmännen vara ägnat att vidga kretsen av lämpliga kandidater för uppdraget.

I direktiven för utredningen anföres, att det understundom torde förekomma, att ett riksdagsmannauppslag förlänges, där vederbörande visserligen själv av åldersskäl eller annan orsak skulle vilja lämna riksdagen men i så fall efter en mångårig riksdagsmannabana skulle stå utan försörjningsmöjligheter. Ett dylikt förhållande kan icke vara önskvärt och utredningen delar därför departementschefens mening, att ett införande av pensionsrätt i dylika fall skulle kunna möjliggöra en lösning, som vore mera tillfredsställande både för den enskilde riksdagsmannen och för riksdagsarbetet.

Även ur synpunkten av önskvärheten att åstadkomma en föryngring av riksdagens sammansättning synes utredningen skäl tala för en reglerad pensionering för riksdagsledamöterna. Till belysning av nyssnämnda synpunkt får utredningen hänvisa till härvid såsom bilaga 2 fogade sammanställning¹ med vissa uppgifter angående bl. a. de nuvarande riksdagsmännens genomsnittliga levnadsåldrar. Såsom av sammanställningen framgår, utgör medellevnadsåldern för ledamöterna av första kammaren 57,8 år, för ledamöterna av andra kammaren 54,7 år och för samtliga riksdagsledamöter 55,9 år.

Då utredningen sålunda anser de anförda omständigheterna ådagalägga behovet av pensionsföreskrifter för riksdagsmännen, vill utredningen något beröra frågan, huruvida riksdagsmannauppslagets karaktär kan anses utgöra ett skäl i motsatt riktning. Uppenbart är att riksdagsmannaskapet är ett förtroendeuppdrag, som helt skiljer sig från en tjänst eller anställning i vanlig mening. Riksdagsmannauppslaget företer emellertid även olikheter i jämförelse med andra förtroendeuppdrag. Utredningen åsyftar härvid det förhållandet, att det övervägande antalet riksdagsmän under en avsevärd del av året nödgas uppehålla sig på annan ort än hemorten. Denna omständighet synes utredningen vara av betydelse i så måtto, att införandet av pensionsrätt för detta speciella uppdrag icke med fog kan åberopas till stöd för en liknande åtgärd beträffande andra förtroendeuppdrag, vare sig av statlig eller kommunal karaktär.

Utredningen anser icke heller, att man behöver befara, att riksdagsmannauppslaget genom tillkomsten av en pensionsrätt skulle kunna förlora något

¹ Här utesluten.

av sin karaktär av förtroendeuppdrag och i stället bli ett slags tjänstebefattning. Enligt utredningens mening torde det vid kandidatnomineringarna bli lättare än hittills att företaga önskvärda personbyten, då en pensionsberättigad riksdagsman vid uppdragets upphörande alltid har någon inkomst att falla tillbaka på, vilket nu icke alltid är fallet.

Vid övervägande av de olika på frågan inverkan synpunkterna har utredningen för sin del kommit till den uppfattningen, att behov föreligger av en ordnad pensionering för riksdagens ledamöter och att detta behov bör tillgodose på ett eller annat sätt. Utredningen har vid sitt ståndpunktstagande icke kunnat undgå att fästa avseende vid det förhållandet att man i ett flertal främmande länder med demokratiskt styrelseskick ansett sig böra genom särskilda bestämmelser tillgodose behovet av en ålderdomsförsörjning för ledamöter av folkrepresentationerna och i vissa fall även deras efterlevande. Av den i det föregående lämnade redogörelsen för dessa förhållanden framgår, att dylika bestämmelser redan finnas exempelvis i Belgien, Danmark, England, Frankrike, Holland och Amerikas förenta stater och helt nyligen föreslagits skola införas jämväl i Finland. Såvitt utredningen kan finna bör en motsvarighet till de anordningar, som vidtagits eller föreslagits i nämnda länder, lämpligen genomföras även i vårt land.

Med denna utgångspunkt har utredningen haft att taga ställning till spörsmålet, huruvida pensioneringen bör erhålla formen av en verklig pensionsrätt eller allenast en på behovsprövning grundad understödsverksamhet. Till förmån för den senare möjligheten skulle närmast kunna tala den omständigheten, att man med hänsyn till riksdagsmannauppslagets karaktär endast bör vidtaga minsta möjliga ändring i de bestående förhållandena. Genom en dylik anordning skulle man emellertid enligt utredningens mening åstadkomma en orättvisa mellan olika riksdagsmän, i det att en del för sitt utförda arbete skulle erhålla allenast arvode, medan andra, vilkas insatser kanske till och med vore av mindre framträdande slag, skulle komma i åtnjutande jämväl av pension. Det för utredningen avgörande skälet mot en dylik understödsverksamhet är emellertid, att denna måste grundas på en ingående prövning av vederbörandes ekonomiska förhållanden m. m. Det bör framhållas, att vid den statliga pensioneringen en dylik prövning numera endast förekommer, då fråga är om pension åt efterlevande till anställningshavare, som icke ägt pensionsrätt. För erhållande av tjänstepension förutsattes däremot icke någon behovsprövning. Utredningen kan för sin del icke finna tilltalande med en dylik behovsprövning och avstyrker bestämt en understödsverksamhet efter denna linje.

Utredningen vill i stället förorda, att — på sätt gäller i ett flertal främmande länder — för riksdagens ledamöter införas en verklig pensionsrätt och att denna anordnas i enlighet med det detaljförslag, som framlägges i det följande. I detta sammanhang vill utredningen tillägga, att den funnit erforderligt att taga kontakt med de enligt Kungl. Maj:ts den 11 oktober 1946 givna bemyndigande tillkallade sakkunniga rörande revision av riksdagens arbetsformer för att utröna, huruvida tillskapandet av en dylik pensionsrätt skulle kunna medföra några olägenheter vid behandlingen av de frågor, som de sakkunniga hava att överväga. Utredningen har därvid av de sakkunnigas ordförande, landshövdingen Thorwald Bergquist på förfrågan erhållit uppgift, att någon dylik olägenhet icke skulle föranledas av att pensionsrätt för riksdagsmännen nu komme att genomföras.

Inom utredningen ha ledamöterna *Persson* i Svensköp och *Velander* var för sig uttalat avvikande meningar under tillkännagivande, att de icke kun-

nat biträda majoritetens förslag om införande av pensionsrätt för riksdagsmännen.

Herr Persson har ansett, att frågan om pensionsrätt borde upptagas till prövning först i samband med en översyn av bestämmelserna om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande. Därvid skulle det enligt reservantens mening vara möjligt att pröva, huruvida icke en höjning av riksdagsmannaarvodet eller en ändring av grunderna för dess utgörande skulle medföra samma fördelar, som enligt utredningens uppfattning skulle följa på införandet av en allmän pensionsrätt för riksdagsledamöterna. Om pensionsfrågan prövades i samband med en översyn av bestämmelserna om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, skulle också kunna övervägas möjligheten av en frivillig pensionsförsäkring för riksdagens ledamöter.

Herr Velandér har uttalat, att ett tillskapande av en pensionsrätt för riksdagens ledamöter icke borde ifrågakomma, såvida icke synnerligen starka skäl kunde anföras till stöd därför. I samband med det utarbetade förslaget hade enligt reservantens förmenande sådana skäl icke åberopats. Däremot hade reservanten gärna velat vara med om ett mera ingående övervägande av anordningar eller åtgärder, ägnade att förebygga eller lindra svårigheterna i ömmande fall. Frågan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande syntes komma att upptagas till omprövning av 1946 års sakkunniga för utredning av frågan om revision av riksdagens arbetsformer. En utgångspunkt av betydelse för denna omprövning komme då också att föreligga i och med att ståndpunkt toges till formerna för riksdagens arbete, möjligheten att undvika alltför långa och tidsödande riksdagssessioner etc. Ätminstone med reservantens sätt att se måste avvägningen av riksdagsmännens arvoden intimt sammanhänga med det sätt, varpå antydda mera väsentliga eller grundläggande problem löstes; och syntes det honom naturligt, att frågan om införande av pensionsrätt för riksdagens ledamöter och grunderna därför ägde samband med arvodesfrågan.

I direktiven för den nu föreliggande utredningen anförde jag bland annat, att den omständigheten att riksdagsmannauppsdraget icke är att betrakta som en anställning med bestämd tjänstgöringsskyldighet icke i och för sig behövde vara ett avgörande hinder mot tillskapande av en pensionsrätt för riksdagsmännen, därest detta kunde anses motiverat av andra skäl. Dessa skäl, vilka flyktigt berördes i direktiven, ha mera ingående belysts från utredningens sida, och resultatet av den verkställda undersökningen har ytterligare styrkt mig i den uppfattningen, att tiden nu är inne för genomförande av en ordnad pensionering på förevarande område. Utredningen framhåller, att man icke kan bortse från att riksdagsarbetet i många fall tar den enskilde riksdagsmannens tid och krafter i anspråk i en utsträckning, som verkar hindrande på hans bürgerliga näring. I detta uttalande kan jag helt instämma. Riksdagsmannasysslan utgör visserligen till formen ett förtroendeuppdrag, men riksdagsmannaskapet skiljer sig i flera avseenden från andra offentliga uppdrag. Under det att flertalet offentliga förtroendeuppdrag kunna fullgöras utan att nämnvärt inkräkta på vederbörandes vanliga arbete, är så icke fallet med riksdagsmannauppsdraget. Detta förhållande framgår redan därav, att riksdagsarbetet för flertalet riksdagsmän kräver deras

*Departements-
chefen.*

bortovaro från hemorten under en betydande del av året. Under denna tid är den enskilde riksdagsmannen som regel förhindrad att utöva sin borgerliga näring. Erfarenheten visar även, att riksdagsarbetet på längre sikt är ägnat att medföra olägenheter för riksdagsmännen i deras vanliga gärning. Det kan i betraktande härav icke anses opåkallat, att det allmänna sörjer för att riksdagsmännen, där uppdraget haft en längre varaktighet, erhålla kompensation för de med uppdraget förenade olägenheterna och uppoffringarna i form av ett bidrag till deras försörjning på ålderdomen. Tanken härpå har också vunnit erkännande i de flesta länder med demokratiskt styrelsesätt. Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, finnas regler om pensionering av ledamöter av folkrepresentationerna — i vissa fall även av deras efterlevande — i Belgien, Danmark, England, Frankrike, Holland och Amerikas förenta stater. Motsvarande anordning är avsedd att införas även i Finland.

Mot tanken på en pensionering av riksdagsmännen har invänts, att anordningen i fråga skulle kunna medföra en lockelse eller en strävan för riksdagsmännen att kvarstanna i riksdagen längsta möjliga tid enbart i syfte att tillförsäkra sig pension. Pensioneringen skulle på så sätt kunna motverka en i och för sig önskvärd föryngring av riksdagens sammansättning. För egen del anser jag, att denna invändning icke bör tillmätas en överdriven betydelse. En försiktigt genomförd pensionering torde tvärtom kunna verka till fördel för riksdagsarbetet. Det synes sålunda antagligt, att en ordnad pensionering, generellt sett, skall vara ägnad att underlätta, att ett riksdagsmannauppdrag bringas att upphöra, där så finnes önskvärt ur riksdagens synpunkt. I detta sammanhang förtjänar understrykas det av utredningen gjorda uttalandet, att införandet av en pensionsrätt för riksdagsmännen torde möjliggöra, att kretsen av för uppdraget lämpliga kandidater vidgas.

Om jag således i likhet med utredningen hyser den uppfattningen, att behov föreligger av en ordnad pensionering för riksdagsmännen, återstår frågan i vilken form detta behov bör tillgodoses. Man har härvidlag att välja mellan två alternativ, antingen en verklig pensionsrätt eller en på behovsprövning grundad understödsverksamhet. Utredningen har för sin del bestämt avvisat tanken på en lösning efter den senare linjen, främst av det skälet att understödsverksamheten förutsätter en ingående prövning av vederbörandes ekonomiska förhållanden. I stället har utredningen förordat, att — på motsvarande sätt som gäller i ett flertal främmande länder — en verklig pensionsrätt tillskapas för riksdagsmännen. Jag ansluter mig till sistnämnda alternativ och föreslår, att pensioneringen ordnas under de former utredningen angivit och vilka närmare beröras i det följande. Jag vill understryka, att den föreslagna pensioneringen icke torde kunna föregripa resultatet av pågående utredning rörande riksdagens arbetsformer.

3. Formella förutsättningar för införande av pensionsrätt för riksdagens ledamöter.

I enlighet med direktiven har *utredningen* undersökt de formella förutsättningarna för införandet av pensionsrätt för riksdagsmännen och i sådant hänseende anfört följande.

Ersättningen till riksdagsmännen var tidigare uttömmande reglerad i riksdagsordningen. Genom införandet i själva grundlagen av arvodesbelopp hade avsetts att förlåna bestämmelserna härom en större stabilitet än om de fastställdes i annan ordning. År 1933 kompletterades emellertid grundlagsbestämmelserna om arvode åt riksdagsmännen genom föreskrifter i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga om ersättnings utgående för riksdagsmannaupdragets fullgörande, angivande de villkor och särskilda föreskrifter i enlighet med vilka arvode skulle utgå. De grundläggande bestämmelserna om arvodets storlek kvarstodo dock alltjämt i § 23 riksdagsordningen. Såsom skäl för utbrytningen ur grundlagen ur vissa föreskrifter rörande ersättnings utgående anfördes, att ett grundlagsstadgande i ämnet icke lämpligen kunde göras alltför detaljerat.

Vid 1937 års riksdag framställdes inom konstitutionsutskottet förslag om sådan ändring i riksdagsordningen, att själva arvodesbeloppet skulle bestämmas i den kompletterande stadgan och sålunda utgå ur riksdagsordningen. Inledningsvis framhölls som motivering för förslaget, att i främmande rätt arvodesfrågan i allmänhet icke vore reglerad i författningar av grundlags natur. Vissa betydande fördelar skulle enligt förslaget erhållas, om ur grundlagen utbrötes även bestämmelserna om arvodets storlek, så att grundlagen framdeles endast fastslog riksdagsmännens rätt till arvode utan att närmare ange denna rätts innehåll. Det behövde icke befaras, att utbrytandet ur grundlagen av de ifrågavarande bestämmelserna skulle medföra, att dessa regler förlorade den stabilitet, som de inom vissa gränser borde äga. Tillräckliga garantier däremot syntes ligga såväl däri, att stadgan om ersättnings utgående för riksdagsmannaupdragets fullgörande beslutades samfällt av Konungen och riksdagen, som däri att den förevarande frågans natur syntes göra riksdagen obenägen att besluta ändringar i densamma, såvida ej särskilda omständigheter gjorde en ändring behövlig.

Konstitutionsutskottet fann (memorial nr 23/1937) för egen del de anförda skälen bärande och hemställde, att riksdagen ville såsom vilande antaga förslag till ändrad lydelse av bland annat § 23 riksdagsordningen; i grundlagen skulle dock utsägas, att till ledamot av riksdagen skulle utgå »fast arvode, beräknat för hela den tid riksdagen är samlad» samt att »arvodet vid urtima riksdag skulle vara en fjärdedel för månad räknat av det för lagtima riksdag utgående arvodet, dock högst detta arvodes hela belopp.» Frågan om arvodets storlek ansåg utskottet i detta sammanhang ovidkommande. Det av utskottet framlagda grundlagsförslaget antogs såsom vilande.

Vid 1940 års lagtima riksdag framlade konstitutionsutskottet, med begagnande av sin initiativrätt, nytt förslag till grundlagsbestämmelser i ämnet, innebärande ett utbrytande helt ur grundlagen av de materiella reglerna om riksdagsmannaarvodet m. m. Till stöd för förslaget, vilket antogs såsom vilande av riksdagen, anförde utskottet bl. a. följande:

»Enligt utskottets mening bör i § 23 riksdagsordningen endast fastslås, att riksdagsman har rätt till arvode och reseersättning och att de närmare be-

stämmelserna härom meddelas i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga.»

Det av utskottet framlagda förslaget godkändes definitivt år 1941. I § 23 riksdagsordningen föreskrevs, att ledamot av riksdagen skulle äga av statsmedel åtnjuta arvode och reseersättning samt att närmare bestämmelser härom meddelades i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga. Den 21 februari 1941 utfärdades nu gällande stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Med hänsyn till avfattningen av § 23 riksdagsordningen, vari endast talas om arvode och reseersättning, har utredningen funnit det kunna vara föremål för tvekan, huruvida en ordnad pensionering av riksdagsledamöterna kan genomföras utan ändring av grundlagen. Utredningen har av denna anledning ansett sig böra träda i förbindelse med representanter för konstitutionsutskottet för att få frågan närmare dryftad. Härvid hava konstitutionsutskottets ordförande och sekreterare givit uttryck för den uppfattningen, att — sedan numera de materiella bestämmelserna om riksdagsmannaarvodet utbrutits ur riksdagsordningen och intagits i den av Kungl. Maj:t och riksdagen samfällt beslutade arvodesstadgan — hinder icke borde möta mot genomförandet av en pensionering utan ändring av grundlagen. Härför har ansetts tala bland annat den omständigheten, att arvodesstadgan erhållit en i förhållande till § 23 riksdagsordningen jämförelsevis vid avfattning. I densamma finnas exempelvis intagna föreskrifter om representationsbidrag åt kamrarnas talmän; någon motsvarighet till denna bestämmelse återfinnes icke i riksdagsordningen. Det har vidare framhållits, att pension numera tämligen allmänt kommit att betraktas såsom en form av »intjänad» lön och att de vid sådant förhållande knappast syntes behöva strida mot avfattningen av § 23 riksdagsordningen, att en pensionsrätt för riksdagsmännen tillskapades genom erforderlig komplettering av arvodesstadgan.

Med hänsyn till de sålunda anförda skälen har utredningen för sin del kommit till den uppfattningen, att den föreliggande frågan bör utan ändring av riksdagsordningen kunna lösas i den formen, att arvodesstadgan kompletteras med erforderliga föreskrifter i ämnet.

Ledamoten *Velander* har utan att ingå på någon närmare diskussion av nu ifrågavarande spörsmål ansett, att ett genomförande av en ordnad pensionering för riksdagens ledamöter näppeligen kan ske utan ändring av grundlagen.

*Departements-
chefen.* I likhet med utredningen anser jag, att pensioneringsfrågan kan lösas utan ändring av riksdagsordningen och att härvid en komplettering av stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande bör komma till stånd.

4. Förslag till pensionsbestämmelser m. m.

Utredningen har utarbetat förslag till de bestämmelser, som erfordras för att reglera riksdagsmans rätt till pension. Enär jämlikt direktiven pensioneringen icke skulle innefatta familjepensionsrätt, ha bestämmelserna ifråga begränsats att avse allenast pension för riksdagsmännen själva. Beträffande till en början *förutsättningarna för pensionsrätten* har utredningen anført följande.

För rätt till pension bör till en början krävas, att riksdagsman tillhört riksdagen under viss, icke alltför kort tid. Efter öfvervägande av olika alternativ har utredningen stannat vid att förordna, att minimitiden bestämmes till tolv år. Därvid bör sammanläggas den effektiva tid, varunder riksdagsmannen i en följd eller i flera omgångar varit ledamot av riksdagen. Har riksdagsman tillträtt, resp. frånträtt sitt uppdrag under löpande kalenderår, skall endast den tid medräknas, varunder han faktiskt varit ledamot av riksdagen. Därest ett riksdagsmannauppsdrag innehafts exempelvis från den 1 maj ett visst år, skulle pensionsrätt kunna inträda tidigast tolv år från nämnda tidpunkt.

För att såvitt möjligt tillgodose önskemålet om en föryngring av riksdagens sammansättning torde — i anslutning till vad som gäller vid den statliga tjänstepensioneringen — böra föreskrivas, att endast tid, som infallit före fyllda 65 år, må tagas i beräkning i pensionshänseende.

I fråga om den levnadsålder vid vilken pension skall börja utgå, har utredningen öfvervägt olika alternativ. Det må erinras, att för de danska riksdagsmännen gäller en normal pensionsålder av 65 år. Enligt det föreslagna finska pensionssystemet skulle åter pensionsåldern normalt utgöra 60 år. Vid valet mellan olika pensionsåldrar har utredningen kommit till den uppfattningen, att öfvervägande skäl tala för att pensionsåldern bestämmes till 65 år. Visserligen skulle önskemålet om en föryngring av riksdagens sammansättning lättare främjas genom en något lägre åldersgräns, men utredningen kan icke finna rimligt, att en lägre pensionsålder skulle fastställas för riksdagsmännen än som i allmänhet gäller för tjänstemän i mellan- och högre lönegrader. För tjänstemän i de lägre lönegraderna gälla visserligen lägre pensionsåldrar, men beträffande dessa ha under senare år i olika sammanhang framkommit förslag om en höjning. I fråga om riksdagsmannauppsdraget läres icke heller allmänt sett kunna sägas, att 65 år skulle utgöra en för hög pensionsålder. Härutöver bör även framhållas, att 65 års pensionsålder är att föredraga ur kostnadssynpunkt, då pension även skall tillkomma förutvarande riksdagsmän, vilka kanske åtskilliga år tidigare lämnat riksdagen och som hava sin fulla bärgning genom inkomster i annan verksamhet. Utredningen föreslår således, att pensionsåldern bestämmes till 65 år, såvitt angår förutvarande riksdagsman. För den som kvarstår såsom riksdagsman efter uppnående av nämnda levnadsålder bör pensionen tillträdas först vid den tidpunkt, då riksdagsmannauppsdraget frånträdes.

Emellertid bör enligt utredningens mening möjlighet hållas öppen att efter särskild prövning låta pensionen utgå från en tidigare levnadsålder än 65 år, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. Närmast syftar utredningen härvid på det fall, att en riksdagsman till följd av sjukdom blir urståndsatt att fullgöra sitt riksdagsmannauppsdrag. Även för andra fall kan det emellertid framstå som skäligt, att pension medges utgå före uppnådd ålder av 65 år, varvid en viss motsvarighet till systemet med förtidspensionering inom det statliga pensionsväsendet synes kunna ifrågakomma. I sist åsyftade fall bör således pension som regel icke få åtnjutas före uppnådda 60 år. I samtliga nu berörda fall, där pensionen skall utgå för 65 år, böra givetvis de vanliga förutsättningarna för pensionsrätt föreligga d. v. s. att vederbörande tillhört riksdagen minst tolv år.

I analogi med vad som i allmänhet gäller vid den statliga pensioneringen bör pension utgå till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionslagarens frånfalle. Utbetalning av pension bör ske månadsvis i efterskott.

Beträffande spörsmålet om *pensionsbeloppens storlek* har utredningen gjort följande uttalanden.

I fråga om pensionens storlek är utredningen av den uppfattningen, att jämförelsevis låga pensionsbelopp böra fastställas. En viss gradering med hänsyn till riksdagstidens längd lärer härvid vara ofrånkomlig. Det antal riksdagsår, som bör fordras för erhållande av full pension, bör emellertid bland annat med hänsyn till önskemålet om en föryngring av riksdagens sammansättning, icke sättas alltför högt. En lämplig gränsdragning synes utredningsmännen vara, att full pension tillkommer den, som tillhört riksdagen tjugu år eller längre tid. Vanliga tjänstepensioner brukar fastställas till omkring två tredjedelar av vederbörandes slutlön. I fråga om riksdagsmännens pensioner har utredningen ansett en dylik beräkningsgrund av olika skäl icke böra tillämpas. Arvodet till riksdagsmännen innefattar icke endast ersättning för själva arbetet utan även till viss del gottgörelse för kostnader i samband med uppdraget. Vidare varierar arvodet efter riksdagsperiodens längd. Dessutom tillkommer att utredningen med hänsyn till riksdagsmannauppgadragets karaktär ansett lämpligare, att pensionsbeloppen fastställas efter skälighetsgrunder och icke efter en direkt anknytning till grunderna för den vanliga tjänstemannapensioneringen. Utredningen har vidare ansett hänsyn böra tagas till den från 67-årsåldern utgående folkpensionen. Såsom skäligt pensionsbelopp för den, som tillhört riksdagen under den för pensions erhållande stadgade minimitiden av tolv år, vill utredningen föreslå 2 000 kronor, vilket belopp för vinnande av jämn delbarhet med tolv bör avrundas till 2 004 kronor. Full pension synes bland annat med hänsyn till att för erhållande av dylik pension skulle erfordras allenast tjugu år icke böra sättas högre än till 3 600 kronor, vilket belopp emellertid av skäl som framgår av det följande bör jämkas till 3 636 kronor.

Härutöver synes en viss gradering av pensionsbeloppen vara påkallad för de riksdagsmän, som vid avgång ur riksdagen kunna räkna mera än tolv men mindre än tjugu år. Utredningen har härvid övervägt att konstruera en pensionsskala, omfattande tre olika pensionsbelopp alltefter det riksdagsmannauppgadraget innehafvs respektive 12—15 år, 16—19 år samt 20 år eller längre tid. Emellertid har utredningen ansett sig böra stanna vid att förorda, att pensionsskalan graderas med ettårsintervaller så att pensionen för varje helt år utöver tolv ökas med 204 kronor, intill dess full pension av 3 636 kronor uppnåts. En på dylikt sätt konstruerad pensionsskala, vilken har en viss motsvarighet i det amerikanska pensioneringssystemet, synes utredningen vara ägnad att mera smidigt än en på fyraårsintervaller baserad pensionsskala möjliggöra, att ett riksdagsmannauppgadrag bringas att upphöra, därest åldersskäl eller andra orsaker motivera detta.

Vid uppgörandet av sitt förslag till pensionsbelopp har utredningen utgått från att några rörliga tilläggsförmåner icke skola utgå å desamma.

Utredningen har haft under övervägande huruvida pensioneringen bör grundas på ett system med *särskilda bidrag* från riksdagsmännen till *pensionskostnaderna* eller icke samt härom anförde följande.

Beträffande detta spörsmål må erinras, att den av 1946 års riksdag beslutade allmänna löne regleringen för statstjänstemännen innebär en övergång till ett nettolönesystem utan särskild bidragsplikt. Detta har varit möjligt därigenom att löne- och pensionsfrågorna upptagits till övervägande i ett sammanhang. Då så emellertid icke nu är förhållandet, har utredningen funnit övervägande skäl tala för att den nu föreslagna pensioneringen förenas med en bidragsplikt från riksdagsmännens sida.

Vad härefter angår frågan om bidragspliktens utformning är en möjlighet att föreskriva, att särskilda pensionsavgifter skola inbetalas och fonde-

ras under förvaltning av en särskild pensionskassa eller dylikt. Denna pensioneringsform har emellertid numera av olika skäl helt frångåtts inom den statliga pensioneringen och utredningen kan icke förorda en dylik anordning. Utredningen har i stället för sin del funnit lämpligt att anknyta till det system, som för närvarande tillämpas inom statsförvaltningen. Detta system innebär, att å lönerna verkställas pensionsavdrag, vilka dock icke sammanföras i någon särskild pensionsfond. Genom denna anordning undvikas de administrativa olägenheter, som äro förbundna med en avgiftsinbetalning. Utredningen vill för sin del föreslå, att riksdagsmännens bidrag till pensionskostnaderna ske i form av avdrag å riksdagsmannaarvodet.

I fråga om avdragets storlek har utredningen utgått från, att det skäligen bör bestämmas till ungefär samma belopp som inom den statliga pensioneringen tillämpas vid pensionsbelopp av jämförlig storlek. Med denna utgångspunkt kommer man till ett årligt avdrag å omkring 150 kronor. Vid övertvägande av frågan om bidragets storlek synes å ena sidan böra beaktas, att bidragstiden här i genomsnitt torde bliva kortare än vid pensionering i allmänhet men å andra sidan även tagas hänsyn till att avgång från riksdagsmannauppgiftet i jämförelsevis stor utsträckning torde ske efter så kort tid att ingen pension erhålles ävensom därtill att pensionen kan komma att tillträdas först vid högre levnadsålder än 65 år. Nu nämnda, i olika riktningar verkande omständigheter hava icke av utredningen ansetts behöva föranleda en jämkning i det nyssnämnda bidragsbeloppet å 150 kronor. Då avdraget enligt utredningens mening bör bestämmas till visst månadsbelopp, vill utredningen föreslå, att detsamma fastställas till 25 kronor för månad. Utredningen har därvid utgått från en årlig genomsnittlig riksdagsperiod av sex månader.

Utredningen förutsätter, att nämnda avdrag skall företagas även efter det riksdagsmannen fyllt 65 år, om han då alltjämt tillhör riksdagen. Avdraget bör göras under varje månad, då riksdagsmannaarvodet uppbäres, även om därigenom det sammanlagda årsavdraget skulle bli större eller mindre än det genomsnittliga avdraget å 150 kronor. På motsvarande sätt som gäller inom det danska pensionssystemet för riksdagsmännen torde böra föreskrivas, att avdragna belopp icke må återkrävas.

I fråga om förverkande av pensionsrätt samt förening av olika slag av pensionsförmåner m. m. har utredningen framlagt följande förslag.

I de statliga pensionsreglementena finnas intagna vissa föreskrifter angående förverkande av rätt till pension. I viss anslutning till dessa regler torde pensioneringsbestämmelserna för riksdagsmännen böra kompletteras med föreskrifter i motsvarande hänseenden. Sålunda torde böra stadgas, att pension icke må tillkomma den, som genom lagakraftägande dom förklarats förlustig sitt riksdagsmannauppgift, samt ej heller den, som upphört att vara svensk medborgare eller trätt i främmande makts tjänst. I fråga om pensionstagare, som undergår direkt ådömt frihetsstraff eller är föremål för åtgärd, som förklarats skola träda i stället för sådant straff, eller ock avtjänar ådömt tvångsarbete, bör vidare föreskrivas, att pensionstagaren icke må för den tiden uppbära någon del av pensionen. Enligt allmänna tjänstepensionsreglementet äger pensionstagare i här avsedda fall bibehålla en tredjedel av pensionen. I betraktande av riksdagsmannasysslans speciella karaktär anser emellertid utredningen en skärpning på förevarande punkt i förhållande till vad som gäller pensionstagare i allmänhet vara påkallad.

För det fall, att pensionstagare ånyo väljes till riksdagsman, uppkommer fråga, huru med hans pension bör förhållas för tid, varunder han är ledamot

av riksdagen. Enligt utredningens mening synes härvid ligga närmast till hands att föreskriva, att pension icke må utgå under den nya mandattiden.

För det fall att vid sidan av riksdagsmannapension lön eller tjänstepension av statsmedel eller med bidrag av statsmedel uppbäres, torde i anslutning till vad som eljest gäller i fråga om förening av dylika förmåner föreskrift böra meddelas angående viss reduktion av förstnämnda pensionsförmån. En dylik reduktion framstår som befogad icke minst med tanke på de förhållandevis liberala regler i fråga om avlönings åtnjutande, som gälla för statens befattningshavare vid ledighet för fullgörande av riksdagsmannauppsdrag. Utredningen anser lämpligt, att i här avsedda fall riksdagsmannapensionen minskas med tre fjärdedelar, dock med iakttagande att de sammanlagda förmånerna i intet fall må understiga beloppet av full riksdagsmannapension. Utredningen förutsätter, att av denna reduktionsregel betingad jämkning i de statliga avlönings- och pensionsreglementenas stadganden om reduktion vid sammanträffande av förmåner vidtages. Med avseende å innebörden av uttrycket lön bör framhållas, att utredningen icke i förevarande sammanhang avser att därunder skulle inbegripas arvode, exempelvis såsom ledamot av direktion för ett statligt sjukhus e. dyl. Reduktionsregeln bör alltså träda i tillämpning endast när lön på grund av verklig tjänsteanställning respektive tjänstepension uppbäres vid sidan av riksdagsmannapensionen.

Enligt utredningens förslag bör fråga om rätt till pension lämpligen prövas av riksdagens kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän. Kanslideputerade och talmännen böra vidare äga utfärda för tillämpningen av pensionsföreskrifterna erforderliga bestämmelser, exempelvis i fråga om tidpunkt för ingivande av pensionsansökan, om skyldighet att lämna uppgift om lön eller annan pension av statsmedel **m. m.**

Utredningen föreslår, att pensioneringen genomföres från och med den 1 juli innevarande år och att endast den som nämnda dag eller senare innehar uppsdrag såsom riksdagsman göres delaktig av pensionsrätten. Vid pensionsbestämmande bör enligt utredningens mening hänsyn tagas även till tid, varunder riksdagsmannauppsdrag innehafts före det nya pensioneringssystemets ikraftträdande. I enlighet med numera tillämpade principer bör enligt utredningens mening någon retroaktiv avdragsskyldighet icke föreskrivas.

Pensionerna förutsättas skola bestridas av det under fjortonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Riksdagen: Arvoden till riksdagens ledamöter. Det torde — framhåller utredningen — ankomma på bankoutskottet att föreslå den höjning av ifrågavarande anslag för nästkommande budgetår, som må betingas av pensioneringens genomförande från och med den 1 juli innevarande år.

Till belysning av den föreslagna pensioneringens verkningar har utredningen åberopat två såsom bil. 3 och 4 vid utredningens utlåtande fogade sammanställningar, i vilka angivits de tidsperioder, under vilka de nuvarande riksdagsmännen — såvitt angår bil. 4 de riksdagsmän, som innevarande år överskrida 50-årsåldern — tillhört riksdagen. Jag tillåter mig hänvisa till innehållet i nämnda sammanställningar.

I avsaknad av närmare hållpunkter beträffande tidpunkten för de nuvarande riksdagsmännens blivande avgångar ur riksdagen har utredningen icke funnit möjligt att verkställa någon uppskattning av kostnaderna för en pen-

sionering av riksdagsmännen. Av verkställda undersökningar framgår emellertid, att av de riksdagsmän, som innevarande år uppnå en ålder av minst 65 år, 28 i första kammaren och 27 i andra kammaren inneha tolv riksdagsår eller mera. Under antagande att samtliga ifrågavarande riksdagsmän skulle komma att lämna riksdagen under det närmaste året och därvid komma i åtnjutande av en genomsnittspension av omkring 3 000 kronor, skulle alltså — framhåller utredningen — pensionsutgifterna för nämnda år uppgå till $(55 \times 3\,000 =)$ 165 000 kronor.

Det av utredningen framlagda förslaget till pensionsbestämmelser har jag funnit vara lämpligt utformat. Sålunda kan jag till en början biträda utredningens förslag om att för rätt till pension skulle krävas, att riksdagsman tillhört riksdagen minst tolv år, och att full pension må tillkomma den, som tillhört riksdagen tjugu år eller mera. Vidare tillstyrker jag att pensionsåldern bestämmas till 65 år, med möjlighet att efter särskild prövning låta pensionen utgå från en tidigare levnadsålder, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. De föreslagna pensionsbeloppen — lägst 2 004 kronor och högst 3 636 kronor, utan rätt till tilläggsförmåner — framstå både i och för sig och vid jämförelse med tjänstemannapensionerna såsom måttliga.

*Departements-
chefen.*

Utredningen har ingått på spørsmålet, huruvida pensioneringen bör grundas på ett system med särskilda bidrag från riksdagsmännen till pensionskostnaderna eller icke och därvid funnit övervägande skäl tala för att pensioneringen förenas med bidragsplikt med hänsyn till att pensionsfrågan upptagits utan samband med spørsmålet om riksdagsmannaarvodenas avvägning. För egen del har jag funnit mig böra godtaga tanken på ett bidragssystem för den speciella pensionsform, varom här är fråga. Med hänsyn till pensioneringens karaktär av ett slags kollektiv pensionsverksamhet lär härvid konsekvensen bjuda, att på sätt utredningen föreslagit pensionsavdrag uttagas över hela linjen och att desamma således avkrävas även de riksdagsmän, vilka vid avgång ur riksdagen icke komma att uppbära någon pension. I fråga om avdragens storlek har jag icke funnit anledning till erinran mot utredningens förslag.

Vad utredningen föreslagit beträffande förverkande av pension har icke givit mig anledning till erinran.

I likhet med utredningen anser jag, att en reduktion av riksdagsmannapensionen bör ske vid sammanträffande med vissa andra löne- eller pensionsförmåner. Enligt min mening bör dock med dylika förmåner på grund av statlig anställning likställas lön eller pension på grund av anställning i kommuns tjänst. Jag anser det vidare skäligt, att reduktionen sker med högst så stort belopp att de sammanlagda förmånerna, däri ej inberäknade rörliga tilläggsförmåner, uppgå till högst femtusen kronor.

Prövningen av fråga om rätt till pension torde, såsom utredningen förutsatt, lämpligen böra ankomma på riksdagens kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän.

Pensioneringen torde böra genomföras från och med den 1 juli 1947 och

omfatta endast den som nämnda dag eller senare innehar uppdrag såsom riksdagsman. Vid pensionens bestämmande bör hänsyn tagas även till tid, varunder riksdagsmannaupdrag innehafts före systemets ikraftträdande.

Pensionerna böra bestridas av det under fjortonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Riksdagen: Arvoden till riksdagens ledamöter. Bankoutskottet torde komma att föreslå den höjning av detta anslag för budgetåret 1947/48, som erfordras med hänsyn till pensioneringens genomförande den 1 juli innevarande år.

Föredraganden hemställer härefter, att ett enligt de angivna grunderna upprättat förslag till *lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Dagmar Jägerstad.